

קטאר וטורקיה מתקרבות זו לזו, ולא רק בעזה

written by אלי קלוטשטיין | 04.02.2026

נשיא טורקיה, רג'פ טאיפ ארדואן, יצא השבוע למסע מדיני באזור. הוא החל אתמול בביקור בערב הסעודית, והיום נחת גם בקהיר. השבוע הדגיש המנהיג מאנקרה כי "כל מהלך שישמור על שלמותה הטריטוריאלית והפוליטית של סוריה מקובל עליו". לא בכדי שמות ארבע המדינות האלה הוזכרו כאן, שכן הן מהדקות את יחסיהן ומתגבשות לגוש מדיני בולט במזרח התיכון. אותן מדינות גם היו אמורות לקחת חלק בהליך המשא ומתן שצפוי היה להתקיים ביום שישי השבוע מול איראן בטורקיה, בניסיון למנוע הסלמה באזור (שככל הנראה יעבור לעומאן, למסלול שיחות בילטרלי).

ניתן לומר באופן כללי שהמערב מתמודד בשנים האחרונות עם ציר יריב, שבראשותו עומדות רוסיה וסין, וחברות בו גם צפון-קוריאה ואיראן. במזרח התיכון מייצגת טהרן את הציר הזה, ונלחמת ראש בראש בישראל, מנסה להשמידה ולהחלישה. אך בשנתיים האחרונות ^[1] אחרי ההפתעה הגדולה והמכה שספגה ישראל ב-7 באוקטובר 2023 ^[2] הרפובליקה האסלאמית הולכת ונחלשת, מאבדת מכוחה, ואף חשיבותה בציר העולמי הזה מתמעטת. בימים אלה היא ניצבת בפני איום ממשי של תקיפה אמריקנית, שסופה עשוי להיות קטלני בשבילה.

אך בזירה האזורית מתפתחים צירים אחרים, מקומיים יותר, אף שאולי יש גם לחברות בהם חלומות גדולים על שליטה, התפשטות והפיכה למעצמה עולמית. באופן פרטני, אחד הצירים שהתהווה בשנים האחרונות ואשר עשוי להדאיג את ישראל הוא שיתוף הפעולה ההולך ומתהדק בין טורקיה וקטאר, שתי מדינות שמככבות באופן תדיר בדיווחי החדשות כאן, ואשר מונעות מאידיאולוגיה אסלאמית סונית שקשה להגדיר אותה מתונה. לא לחינם אמר ראש הממשלה בנימין נתניהו רק בשבוע האחרון כי הקשר בין השתיים, יחד עם הנטייה המתגברת של ערב הסעודית להתחבר אליהן ולדרכן, הם איום על קידומם של הסכמי אברהם. באחרונה נראה כי גם מצרים מצטרפת לחגיגה, מה שבהחלט צריך להדאיג את ישראל.

נחזור לטורקיה וקטאר, שני המרכיבים העיקריים והראשוניים של הציר הזה. שתי המדינות לא מסתירות את שיתוף הפעולה והקשרים ביניהן. באתר משרד החוץ באנקרה נכתב כי "טורקיה נהנית מקשרים עמוקים ואחוה עם קטאר, והיחסים בין שתי המדינות השתפרו במהירות בכל התחומים. בעוד שביקורים הדדיים מוסיפים תמריץ גדול ליחסים, שתי המדינות גם מתואמות מקרוב ומשתפות פעולה בנושאים אזוריים".

רק באחרונה הידקו עוד שתי המדינות את קשרי התעשייה הביטחוניים שלהן, במסגרת התערוכה הביטחונית הבינלאומית שנערכה בדוחה. חברות ביטחוניות מובילות מקטאר ומטורקיה

חתמו על הסכמים, כולל על רכישת שתי פריגטות מתוצרת טורקיה בשווי מיליארד דולר. אך מלבד העסקאות הישירות, הקשרים ביניהן ברמה התעשייתית-ביטחונית, מעירים פרשנים, מעידים על מעבר מיחס של מוכר וקונה לשותפות בשלל יוזמות ביטחוניות, תעשייה צבאית משולבת וכיוון לפעילות מתואמת מול שווקים נוספים.

אנקרה אפילו מנצלת את השותפות הביטחונית עם קטאר כדי להגיע לדברים שבשגרה נמנעים ממנה. טורקיה ביקשה לרכוש ציוד טכנולוגי מערבי מדוחה בשווי של מיליארדי דולרים רבים, כולל עשרות מטוסי "יורו-פייטר טייפון" שהאירופים טרם העבירו לה למרות בקשות חוזרות ונשנות. החודש אמור ארדואן לקבל את המטוסים הראשונים מסוג זה מקטאר, מה שיוסיף לחיל האוויר המתקדם שלו עוד כלי מרשים ואיכותי. הגם שמטוסים אלה לא נחשבים באותו מדרג כמו ה-F-35 האמריקני, שלפי שעה לא נמכר לטורקיה, הם בהחלט נחשבים כלי אמין ואיכותי.

ברית של אינטרסים

הקשר בין דוחה לאנקרה לא מובן מאליו. אומנם שתי המדינות סוניות, אך האחת ערבייה והאחת ממוצא טורקי. הזרם האסלאמי שהן דוגלות בו שונה, והן גם דבקות בגישה שונה ליחסים הבינלאומיים: בעוד שטורקיה פעמים רבות מפגינה גישה בוטה הרבה יותר ואידיאולוגיה נוקשה וכוחנית, נהוג לחשוב פעמים רבות על קטאר כעל שחקן "פרגמטי" יותר ² גם אם לדעת רבים מדובר בכסות המסתירה את האופן שבו היא מקדמת אידיאולוגיה קיצונית בצורה איטית יותר, חבויה, ובעזרת כסף והשפעה.

אפילו ברמת היחסים הכלכליים ידעו השתיים עליות ומורדות בשנים האחרונות. ב-2011 עמד הייצוא הטורקי לקטאר על סכום מינימלי של כ-10 מיליון דולר לחודש, אך בהמשך הוא צמח מאוד. בשנת 2019, בערך, הגיע הייצוא הטורקי לקטאר לשיא של 200 מיליון דולר בחודש, בעוד שדווקא בשנים האחרונות הוא צנח שוב לרמה נמוכה.

אז אם לא מדובר בברית אידיאולוגית או בתועלת כלכלית, צריך להבין מה מניע את ההתקרבות בין דוחה לאנקרה. אף שמדובר בסוגיה מורכבת, ובהחלט ניתן להצביע גם על קווים אידיאולוגיים משותפים, למשל, נראה שהתשובה היא שבעיקר מדובר על ברית של אינטרסים ומבט ריאליסטי על העולם. גישה כזאת מאפשרת שותפות פרגמטית, שמועילה לשני הצדדים, ומניחה להם לנצל את הקשר באופן מפוכח לקידום היעדים והאינטרסים שלהם.

הנה למשל תועלת שמפיקה טורקיה מהקשר בין שתי המדינות. ארדואן מעוניין בהרבה מאוד מובנים להקים מחדש אזור השפעה ושליטה טורקי במזרח התיכון ומעבר לו, מעין חידוש של האימפריה העות'מנית בשנת 2026. הרוח הזאת עולה בהרבה מאוד דברים שהוא אומר, אפילו שנים רבות אחורה. כך למשל, עוד בנאום הניצחון שלו בבחירות 2011 הוא הזכיר כמה ערים שבעבר היו חלק מהאימפריה ואשר יזכו ליהנות מכהונתו כמנהיג, כמו למשל דמשק, ראמאללה, ירושלים או סרייבו. זה גם הקו של בכירים סביב ארדואן, כמו שאפשר למשל להבין מתמונת

הפרופיל של שר החוץ שלו, הקאן פידאן, שבה נמרח במפה דגל טורקיה על כל חלקה הצפוני של אפריקה.

טורקיה היא מעצמה צבאית עולמית, ומצויה לפי ההערכות בעשירייה הראשונה בעולם בתחום זה. כוחה בתחום התעשייה הצבאית, במיוחד הכטב"מים, הולך וגובר, והיא מחזיקה תוכנית גרעין אזרחית באישור ² שיכולה להפוך יום אחד למקפצה גם לתוכנית צבאית. המחשבה שתצבור עוד השפעה וכוח באזור הגיונית, והיא מתנגשת רק במסלול העלייה וההשפעה של ישראל, שהיא מעצמה אזורית אחרת.

קטאר יכולה לסייע לארדואן בכמה דרכים להגשמת החזון האימפריאליסטי שלה ³ בין אם באמצעות היכולות הכספיות הניכרות שלה, בין אם באמצעות דרכי השפעה שקשורות להפעלת "עוצמה רכה", כמו רשת אלג'זירה האהודה או קיבוע נרטיב מסוג מסוים באקדמיה המערבית באמצעות תרומות ניכרות. במקרה של הצלחה, קטאר תוכל לקבל מקום של כבוד לצד ארדואן, וליהנות מהיתרונות שיביאו לו עמדת השליטה האזורית שלו.

זה גם מניע אחר לשיתוף הפעולה שלהם ברמה המקומית: טורקיה רואה את השותפות בין השתיים כדרך להגביר את מעורבותה והשפעתה במפרץ הפרסי באופן פרטני. הקמת הבסיס הצבאי של אנקרה בקטאר, שבו שוכנים אלפי חיילים טורקים, הוא נדבך משמעותי במאמץ הזה.

ממילא, דוחה עוד סובלת מטראומת החרם הערבי עליה בשנים 2017-2021, שבודד אותה מאוד ברמה האזורית והמפרצית. לכן היא מעוניינת לרכוש לה כמה שיותר בנות ברית, כולל מדינות מוסלמיות שאינן חלק מהגוש הערבי. השותפות ביניהן יוצאת חוצץ נגד השפעתה של מועצת מדינות המפרץ, הנשלטת בידי המדינות שהחרימו אותה קודם לכן, ומעמידה לצד הקטארים מדינה עוצמתית שתוכל להגן עליה בשעת הצורך נגד מנהיגי ערב אם יבחרו לפעול נגדה שוב.

בנוסף, השפעת המתקפה הישראלית בדוחה בספטמבר ביצרה את תחושת הנרדפות של קטאר. הנרטיב שנוצר בתקשורת, כאילו "טורקיה הבאה בתור" לתקיפה צה"לית נגד אנשי חמאס בשטחה, הזינה את הקרבה בין שתי המדינות ואיחדה אותן יחדיו נגד ישראל עם הגב לקיר. אך בניגוד לאופן שבו טורקיה עשויה הייתה להגיב, קטאר דווקא מיהרה להתחנן בפני ארה"ב בשביל לקבל משענות ביטחוניות ⁴ מהלך שיכולה להיות לו השפעה גם חיובית לישראל בשל התלות של הקטארים בארה"ב והנוכחות הקבועה שלהם בשיח בין ישראל לקטאר.

אין זה אומר שהטורקים לא מצויים בשיח עם הבית הלבן או מנסים להשפיע עליו. ההפך הוא הנכון: ארדואן והנשיא דונלד טראמפ מטפחים מערכת קשרים קרובה מאוד, ומתאמים את צעדיהם במגוון תחומים. במובן הזה הוא וקטאר יוצרים חזית אחידה גם בזירה הזאת. שתי המדינות מנסות לקדם חזון אידיאולוגי דומה ברוח האחים המוסלמים בארה"ב, לגייס שכבות גבוהות יותר באוכלוסייה לתמוך בעקרונות שהם מעוניינים לבסס, ולקנות אחיזה של ממש במסדרונות הממשל האמריקני, כולל בבית הלבן עצמו. אך טורקיה, לפחות בינתיים, לא ייצרה תלות ביטחונית דומה באמריקנים כמו קטאר, ולכן נוחה פחות להשפעה כזאת מצד הממשל

ניצול הזדמנות במוגדישו

שילוב הידיים בין קטאר לטורקיה מתבטא, בין היתר, גם בשורה של סוגיות נקודתיות באזור, וכן בזירה הבינלאומית הרחבה יותר. כך למשל, לשתי המדינות יש אינטרס ברור סביב מניעת מלחמה באיראן, אך בה בעת הן מעוניינות להשאיר אותה פגיעה וחלשה.

קטאר, למשל, חולקת עם איראן את שדה הגז הגדול בעולם, מה שיוצר תלות ביניהן בכל הקשור להפקה ולשרשראות האספקה סביבו. במקרה של מלחמה מול ארה"ב, השימוש בשדה כמובן עשוי להיפגע מאוד ולהקטין את הרווחים שמניבה קטאר ממנו. טורקיה חוששת מאפשרות של זרם פליטים ממדינה נוספת שיתקדם לעברה, ושתי המדינות גם חרדות מניסיון של טהרן לפגוע בבסיסים האמריקניים שהן מארחות בשטחן. בשנים האחרונות אף שתי המדינות החלו לטפח קשרים מחודשים עם הרפובליקה האסלאמית, במקביל ליחסיהן עם ארה"ב, ופגיעה בהנהגה שם תשבש את המהלך הזה.

מנגד, הן גם לא מעוניינות לראות את איראן קמה שוב על רגליה והופכת לכוח מוביל במזרח התיכון. שתיהן ממלאות הרבה מאוד מהחללים שהותירה אחריה טהרן בזירה האזורית, אחרי הפגיעה בה ובגרורותיה במלחמה בשנתיים האחרונות. זה נכון בעיראק, למשל, אבל גם בלבנון, סוריה וכמובן עזה. לפיכך, הן פועלות מצד אחד להשאיר את הרפובליקה האסלאמית חלשה, מבלי לעזור לה להשתקם, ומצד שני למנוע מלחמה שתביא איתה כאוס אזורי. במקביל, הן מבקשות כמה שיותר להיכנס לפערים שנוצרו כתוצאה מהמצב הנוכחי, ולבסס את מעמדן שם בעיני ארה"ב והקהילה הבינלאומית.

ואכן, שתי המדינות מתאמות את מדיניותן סביב הניסיון להשיג רגיעה בין ארה"ב ובין איראן, ובמקביל מנהלות שיח ענף, גלוי ותכוף בעניין המצב בעזה. האינטרס של שתי המדינות אינו דווקא שימור חמאס כארגון פרטני, אלא קידום האידאולוגיה שהוא מייצג, אסלאם סוני קיצוני יחסית. אך מכיוון שבשטח עזה קיים כבר ארגון שיש להן השפעה עליו ויכולת לדחוף אותו, נוח להן לשמר אותו ואת מבנה השלטון שלו. במקביל, המצב הנוכחי כאמור נותן להם כר נרחב להגדלת נוכחותן ברצועה, וחולשת חמאס מאפשרת להן תחומי השקעה והשפעה חדשים שם.

גם מדינות כמו מצרים וערב הסעודית חוברות להן, ואחרי הביקור של ארדואן בריאד למשל פרסמו הסעודים והטורקים הודעה משותפת בעניין המצב בעזה. כך גם ביום ראשון גינו כל ארבע המדינות את ישראל, יחד עם עוד ארצות ערביות מהאזור, "בשל הפרות של הפסקת האש בעזה".

הדברים נכונים גם באשר לנעשה בסוריה. שתי המדינות מצאו כר פורה ונוח להשפעה אחרי נפילת הנשיא אסד, ובמיוחד לאחר שבן טיפוחיו של ארדואן, אחמד א-שרע, עלה לשלטון. למעשה, שתי המדינות פעלו יחד כדי לסייע להפלת השלטון הקודם, והעניקו תמיכה צבאית,

כלכלית ודיפלומטית לארגוני האופוזיציה במהלך מלחמה האזרחים בסוריה.

הטורקים נעזרים בתמיכה הכלכלית של קטאר כדי לשקם תשתיות בסוריה, בין היתר בתחום התקשורת והאנרגיה, ולבנות מחדש את המדינה. אנקרה מכוונה את צעדיה של דמשק כדי לטפל בבעיה הכורדית, מה שיפתור אחת ולתמיד את האיום הכורדי הפנימי עליה. היא גם מבקשת להחזיר לסוריה את מיליוני הפליטים שהשתקעו בשטחה, ומזהה את ההזדמנות לבנות מיזמים כלכליים רווחיים [2] כגון צינור גז טבעי שיעבור מקטאר, דרך סוריה וטורקיה ועד לאירופה, שיוכל להכניס רווחים לשתי המדינות. הטורקים גם בונים בסיסים ועמדות בסוריה, ומכניסים לשם כוחות צבא וציוד, כדי שיוכלו להשתמש בהם ביום פקודה נגד המתמודדת העיקרית שלה בעת הזאת על הבכורה האזורית: ישראל.

שיתוף הפעולה של דוחה ואנקרה ניכר גם בזירה האפריקנית. דוגמה אחת היא למשל סומליה. טורקיה הגבירה את נוכחותה שם בשנים האחרונות, בין היתר במשקל נגד לאתיופיה [2] יריבתה של מצרים [2] ולמהלך הישראלי להכרה בסומלילנד. בימים האחרונים היא אף פרסה במוגדישו מטוסי F-16, כדי להגן על חיפושי הגז והנפט שהיא מתעתדת לבצע בחופי המדינה, בעקבות עסקה עם השלטון המקומי. אי אפשר להתעלם גם מהעיתוי של המהלך הזה, שבועות ספורים לאחר ההכרה הישראלית בסומלילנד.

מצידן, קטאר וסומליה חתמו בחודש שעבר על הסכם הגנה, שבא במקום הבריתות שכרתה מוגדישו קודם לכן עם האמירויות [2] אולי המדינה שמזוהה יותר מכול עם הסכמי אברהם [2] ואשר בוטלו בעקבות תמיכתה בסומלילנד. היה זה זמן קצר לאחר שקטאר זיהתה הזדמנות והודיעה על תמיכתה בשלמותה הטריטוריאלית של סומליה בעקבות ההכרה הישראלית הרשמית בסומלילנד. המומנטום הזה נמשך גם בזירה הכלכלית והתרבותית, כאשר סומליה וקטאר חתמו על שורת הסכמים.

האם גם במקרה הזה דוחה הפגינה יכולת עסקית גבוהה וסגרה חוזה עם לקוח חדש, או שמדובר במהלך מכוון, המקביל למאמץ הטורקי במדינה? למעשה, שתי התשובות עשויות להיות נכונות, אך הפרשה מדגימה פעם נוספת כי אין ריק במזרח התיכון, וכל פער וחלל שנוצר כאן [2] מזמין כוחות אחרים שנכנסים אליו.

נערכים לסכנה הטורקית

החבירה של טורקיה וקטאר לציר אזורי, שאליה מצטרפות לעיתים גם מדינות כמו ערב הסעודית ומצרים, היא איום לא פשוט על ישראל והאינטרסים שלה. בעוד שבשלב הנוכחי הסכנה הפיזית קטנה יחסית, היא עשויה לגדול בהמשך. כמו כן, מאורעות 7 באוקטובר כבר לימדו אותנו שעלינו להיערך לכל אפשרות, ולא לחינם ועדת נגל לבחינת ההצטיידות הצבאית של ישראל בעשור הקרוב הזהירה שיש לקחת את ההתחמשות הטורקית בחשבון.

יש כמה דברים שניתן לעשות כדי להתכונן היטב או לטפל בסכנה הזאת, אפילו עוד לפני

שתהפוך למשמעותית יותר. לפני הכול, צריך לראות היכן ניתן לתקוע טריז בין טורקיה לקטאר, בין היתר בשום לב לאינטרסים השונים שלהן. הרטוריקה של ארדואן שונה מזו של קטאר, שלפחות לעת-עתה מפגינה שקט ואיפוק גדולים יותר. בשנה האחרונה הרחיבו ישראל וקטאר את שיתוף הפעולה הביטחוני שלהן, לפי הדיווחים, מה שמאפשר להן להגיע גם לקשרים ישירים ולא רק לנהל יחסים שסובבים את חמאס ועזה. לפני כחודשיים אפילו התקיימה פגישה משולשת של נציגים מוויינגטון, ירושלים ודוחה, שנועדה לבחון את האפשרות של קידום הקשרים בין המדינות.

האינטרסים הקטאריים, יש לציין, קשורים גם בתחושת החשש שלהם מפעולות ישראליות נוספות. אומנם האמריקנים הגיעו איתם להסכם הגנה, אך הוא לא יוכל לסייע להם נגד פעולות חשאיות שאיש לא ייטול עליהן אחריות. ישראל הוכיחה את יכולתה בתחום זה, וההעזה שלה לתקוף בדוחא הלחיצה את הקטארים. הם לא ירצו שידור חוזר של מהלך כזה ² גם אם בסגנון אחר. הם יעדיפו להגיע להבנות עם ישראל ולטייב את הקשרים עימה, כדי לא להסתכן בתקיפה נוספת. ייתכן שבמקביל ניתן לבחון אפשרויות להציע לקטארים נתיבים אחרים להתקבל באזור על ידי מדינות ערב או לזכות בהגנה מלבד הטורקים, כדי להתניע מהלך שיוכל לנתק את שתי המדינות זו מזו.

תשומת לב מיוחדת צריכה להינתן לשיתוף הפעולה המתקדם שנבנה בין טורקיה, קטאר ומצרים. קהיר בהרבה מובנים לא שותפה טבעית לגוש הזה, שכן ההתנגדות שלה לאחים המוסלמים והטראומה שחוותה מהם גדולה מאוד. ההתחברות אליהם, לפיכך, נעשית בעיקר מתוך איחוד אינטרסים. ישראל צריכה לדאוג מצידה לקדם את היעדים המשותפים שלה עם מצרים, ולנסות להגביר את תועלתם בעיניה מאשר אלה שיש לה עם הטורקים.

בממד הצבאי צריך לראות כיצד אפשר להצטייד מראש ולהיערך לסכנה הטורקית. החבירה לקטאר מעמידה לרשות אנקרה טכנולוגיה מתקדמת, כולל כזו שנמנעת ממנה בדרכים אחרות, והיא עלולה להקים בסופו של יום ציר צבאי שחולש על נתיבי תעבורה המקבילים לאלה של ישראל ³ ובמיוחד בים. כבר כיום טורקיה מאיימת על ישראל ומסכלת את הקמת צינור הגז מישראל לקפריסין ויוון, כך שהתגברות של האיום בממד הזה היא סכנה משמעותית. עלינו להיערך לכך מראש, כמו גם למהלך של תנועת מלקחיים נגדנו מאזור סוריה והים.

כמו כן, טורקיה מהווה מכשול גדול נגד הבשלת מהלכים לשיתוף פעולה בין ישראל לנאט"ו בתחומים רבים, לאחר שמאז המלחמה בעזה היא בולמת שיתופי פעולה רבים בין צה"ל לחברות הברית. צריך לבחון כיצד עוקפים את הווטו הטורקי, או אם יש אפשרויות להיעזר בארה"ב לשם נטרול השפעתה של אנקרה.

במקביל, ומתוך הבנה כי ההנהגה הנוכחית באנקרה בהכרח תהווה גורם עוין לישראל, עלינו להיערך לניתוק כל תלות כלכלית שיש לנו בטורקים, כולל בתחום חומרי הבנייה. יש לבחון מציאת חלופות אחרות לכך, ולגבש נתיבים עוקפי טורקיה להשלמת שרשראות האספקה לארץ.

באותה נשימה, עלינו למנוע כל דריסת רגל טורקית בארץ, ובמיוחד בירושלים ובעזה. ארגונים הנתמכים או נשלטים על ידי הממשלה הטורקית פועלים כאן בגלוי ובסתר, ויש לאתר אותם ולסכל את עבודתם לקידום האינטרסים של ארדואן.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 4 בפברואר, 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.